

JAKOBOVICH EMIL, A MAGYAR KÖZÉPKOR MAI BAYARD LOVAGJA.

Irta: Dr. Eckhardt Sándor.

ATUDÓS fejlődésében sok rejtett dolog van, miről a nagyközönség, de még közvetlen környezete sem tud. De a legkevésbé hozzáférhető más ember számára a tudós ember kutató munkájának etikája és pszichológiája. Pedig egy látszólag száraz nyelvészeti vagy történelmi értekezés mögött egy nagy darab egyéni élet, tömérdék küzdelem, csalódás, szorongó érzés, nyugtalan hiányérzés, kielégületlenség, lelkendező öröm, fojtott tűz rejlik.

Aki Jakubovich Emilt közelebről ismerte, tudja, hogy az ő tanulmányai mögött is egy olyan belső élet húzódik meg, mely állandó izgalmakban, a keresés és felfedezés mámoros érzésében telt el. Nem árulok el semmi rosszat, ha elmondom, hogy a Nemzeti Múzeum könyvtárának, majd levéltárának igazgatója eredetileg jogásznak indult, de sokszori próbálkozásai ellenére sem sikerült letennie vizsgáit és doktori szigorlat nélkül került a Nemzeti Múzeumba, ahol Fejérpataky László korán felismerte tudományos képességeit. Ő maga sohasem tett semmit elismertetéséért és szinte erőszakkal kellett a bölcsészeti doktori vizsgára elvinni és barátainak sohasem sikerült elérnie, hogy legalább magántanári kérvényét benyújtsa, vagy hogy az egyetemi oktatásban bármilyen formában részt vegyen.

Pedig ez a laikus szemében félrecsúszottnak látszó életpálya egyenesebb és logikusabb volt, mint a legtöbb tudósé, csak egyszerűen nem illett konvencionális keretek közé. Jakubovichot nem a közjog érdekelté, az ő lelke nem tudott megragadni az ész fiktív strukturáin. Őt, mint egy gyermek kedélyét, vagy mint egy költőt a magyar történelmi mult legromantikusabb, legcsábítóbb korszaka, a középkor fogta le egyszersmindenkorra, csakhogy a tudós ösztöne szerint nála ez az érdeklődés nem a képzelet játékán, hanem újabb és újabb történelmi nyomok felfedezésén át elégtelt ki.

Érdeklődési köre kiterjedt a magyar középkor összes szellemi emlékeire. Hírnevet előbb mint oklevélolvasó szerzett; ezen a téren senki sem haladta felül és csodálatos emlékezőtehetségében mint egy nagy okmánytárban ott élt az egész roppant magyar középkori oklevélanyag. Barátai úgy is használták, mert mindenkinek rendelkezésére állt mint egy élő dátumgyűjtemény és nomenclatura. De otthon volt a címertanban — a magyar heraldikusok közlönyét szerkesztette — a pecséttanban és életének utolsó éveiben legnagyobb lelki gyönyörűsége volt I. Endre király hitelesítő olompecsétjének felfedezése. Azt már nem érte meg, hogy a legújabban előkerült Péter király olompecsétjéről készített jegyzeteit összeállítsa. Egyedülálló volt középkori magyar kéziratismerete és a legfurfangosabb detektív megírgyelhetette volna szimatját, mikor egy vékony szálát megragadva, nem engedte el azt, míg el nem jutott az ismeretlen vagy rejtőzködő emlékhöz. Béla király névtelen jegyzőjének krónikája volt legkedvesebb foglalkozási tárgya és akadémiai székfoglalójában a «Pdictus magister» problémája döntő fázisba jutott: lerántotta a szerénység formulája mögé rejtőző író fejéről a

csuklyát s előttünk állt vak Béla kanonok notáriusa, bizonyos Péter nevű. S mikor az osztrák-magyar egyezmény megkötésekor hosszas küzdelem után hazahozhatta Bécsből sok más sóvárgott kincsel együtt az Anonymus kéziratát az általa azonosított Kálti Márk barát gyönyörű Képes Krónikájával együtt, úgy dédelgette őket, mint jó apa elveszettnek hitt és megkerült gyermekeit : fényes ünnepnap volt ez rajongó lelke számára.

A nyelvészek is magukénak tekintették : hosszú időn át volt a Magyar Nyelvtudományi Társaság titkára s erre a kiténtetésre rászolgált kimeríthetetlen leleményével, kisebb-nagyobb újabb és újabb felfedezésével. Az ó-magyar olvasókönyv, melyet Pais Dezsővel együtt oly lelkiismeretes pontossággal és körültekintő figyelemmel állított össze, mintegy összegezése kutató munkájának. Mikor az ó-magyar Mária-siralom, legrégebb magyar verses nyelvemlékünk napfényre került, ő kapott megbízást az új nyelvemlék megvizsgálására, pontos elolvasására és kiadására.

Legutóbb szerencsés kézzel nyult a régi magyar rovás emlékek felkutatásához is s az ő nyomozó tehetségének köszönhető, hogy rovás emlékeink száma egyszerre felszaporodott : a legrégebb, XV. századi rovásábécét is ő szerezte meg a Nemzeti Múzeum számára.

Kézirati és könyvészeti ismerete is igen nagy volt, de bármilyen emléket vett a kezébe, annak minden része beszélt az ő kezében : a könyv kötése, papírja, írása, a bejegyzések, az oklevél pergamenje, pecsétje, ductusa, betoldásai, stílusa mind-mind biztos fogódzó voltak számára.

De érdeklődése megállt a történeti emlék felfedezésénél, magyarázatánál, keletkezési körülményeinek tisztázásánál : Jakubovich Emil nem annyira történetíró, mint a tudományos kutatás és közlés legeszményibb képviselője volt, ki a szintézisig nem jutott el. Őt maguk az emlékek érdekelték ; az ismert anyag kombinálása nem izgatta fantáziáját ; vérbeli kutató vadászimatját csak az új anyag vagy az ismert újszerű magyarázata elégítette ki.

Hogy milyen szívügye volt a magyar középkor az ő összes emlékeivel, mennyire azonosította magát velük, azt mindnyájan tudtuk és mintha apai örökségéről lett volna szó, úgy elborult, úgy elkeseredett, mikor egyes régi nek tartott nyelvemlékek eredetiségével szemben kételyeket kezdett támasztani a szakemberek egy része. Lehet, hogy ilyenkor elfogult volt, de bizonyos, hogy ha a vita komolyan megindult volna e problémák körül, ő lett volna a legnehezebben legyűrhető ellenfél, ő a magyar középkor félelem és gáncs nélküli lovagja.

Pedig szelid, szerető lelke került a harcot : mindenkinek barátja volt, mindenkinek szolgált tanáccsal. A temetésén megjelent közönség szívébe nehéz belelátni és bizonyos, hogy a részvét sokszor nem megy túl azon a jelenlétén, melyet a társadalmi illendőség tesz kötelezővé barátokra és ismerősökre. De Jakubovich Emil sírjánál — ezt mindnyájan, kik ott voltunk, éreztük — a részvét őszinte volt az iránt, kinek halálával a magyar tudományos élet egyik tartóoszlopa omlott össze és mindnyájunk legmegbízhatóbb, melegszívű önzetlen barátja tűnt el az örökkévalóságba.